

Розмова з минулим... : малознаний Микита Думка

(Дещо з публіцистичної спадщини)

До 30-річчя з дня смерті

На матеріалах фонду періодики відділу україніки

Вчений-педагог, класичний філолог, історик, дослідник стародавньої історії, історії Київської Русі, грецької історіографії й античної культури. Своєю натхненною працею Микита Думка заслуговує на те, щоб про нього пам'ятали майбутні покоління.

Народився в селі Жнятин, тепер Польща, 27. 09. 1896 року – помер 20. 02. 1982 року в м. Івано-Франківську. Закінчив школу у Жнятині і в Белзі, Сокальську гімназію (нині Львівська обл., 1924 р.). В 1929 році закінчив Львівський університет, гуманітарний факультет (спеціальність “історія” і “класична філологія”), де в червні 1931 року захистив докторську дисертацію на тему: “Клавдія Птолемея Європейська Сарматія”, здобув учений ступінь доктора філософії. Під час першої світової війни служив у австрійській армії. Від 1931 року працював у гімназіях Львова, Білорусі, Литви (той період життя описав в своїй статтях: “У примусовій гостині у братів-Білорусинів : вражіння вчителя” та ін.). В 1940 році його покликали до Львова на посаду виконуючого обов'язки професора стародавньої історії, а в 1940 році обрали членом Вченої ради університету. Микита Думка тоді був повний енергії, творчих задумів та планів, читав паралельно лекції у педагогічному інституті Львова, виступав перед населенням.

Наприкінці серпня 1945 року він переїхав до Станіслава (тепер Івано-Франківськ), де став викладачем латинської мови у державному медичному інституті (тепер державна медична академія), з 1954 року зав. кафедрою іноземних мов медичного інституту (з 1956 – доцент, з 1965 – професор).

Досліджуючи проблеми історії Київської Русі, медицини, краєзнавства, історії літературно-мистецького процесу на західно-українських землях, він дивував читачів глибокими знаннями цих проблем. Всім, хто до нього звертався, історики й етнографи, археологи і бібліографи, картографи, – він надавав допомогу і поради, консультації.

Науковець Микита Думка залишив у спадок майбутнім поколінням і на увагу сучасних істориків сотні розвідок, студій, статей, рефератів, рецензій, які є цінним внеском для вивчення історії, географії, краєзнавства, етнографії, побуту, звичаєво-обрядової культури (саме Західного регіону). Автор численних статей, студій українською, польською і російською мовами.

Статті, рецензії

1. Азійська кров відзивається... (як виглядали предки нинішніх мадярів?) / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1931. – 4 жовт.(чис. 37). – С. 11–12.
2. Богом забутий народ : вражіння з білоруських земель / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1932. – 15 трав.(чис. 18). – С. 5–6 ; 22 трав. (чис. 19). – С. 8–9.
Про злиденне життя білоруських селян, про інтелігенцію. Зазначено, що у Вільно концентрувалося культурне білоруське життя, була приватна гімназія і декілька культурних товариств.
3. Боротьба Азії з Європою в світлі історії / М. Думка // Новий час. – 1936. – 15 верес. (чис. 208). – С. 6. – 16 верес. (чис. 209). – С. 5 ; 17 верес. (чис. 210). – С. 4 ; 18 верес. (чис. 211). – С. 5.
Про періодичні напади кочовників на землі Східної Європи, та їх причини.
4. Данило Романович над Дунаєм : деякі епізоди із зв'язків короля Данила з Чехією й Угорщиною / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1936. – 5 лип. (чис. 26). – С. 3–4, 8.
5. Дещо про старовинні вірування й суєвір'я / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1931. – 12 квіт. (чис. 14). – С. 2–3 ; 26 квіт. (чис. 15). – С. 2–3.
6. З днів княжих крамол і незгоди : осліплення князя Василька Теробовельського / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1938. – 5 черв. (чис. 22). – С. 5–6.
7. З найсивішої давнини : що писали Араби про предків Славян / за Гаркавим А. Я. зібрав Др. Думка Микита // Неділя. – 1931. – 30 серп. (чис. 32). – С. 8–9 ; 6 верес. (чис. 33). – С. 6–7.

8. Із перших віків християнства / др. Микита Думка // Мета. – 1932. – 31 лип. (чис. 29). – С. 4.
Зазначено, що звістки про факти із життя Ісуса Христа та про початки християнства подано в Євангеліях, а також у історичних творах тодішнього грецько-римського світу.
9. Із подмуків Азії на Україну : дещо про половців, їх бувальщину, культуру й зовнішній вигляд / зібрав Микита Думка // Неділя. – 1936. – 20 верес. (чис. 37). – С. 6 ; 27 верес. (чис. 38). – С. 7–8.
10. Із сумраків минувшини : подорож Данила Галицького до хана Батия з поклоном / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1937. – 10 жовт. (чис. 39). – С. 3–4.
Про постійні напади татар і важливе рішення, яке прийняв Данило Галицький аби захистити свою землю, хоча зазнав приниження. Крім того, він вирішив позбутися залежності від татар, тому почав активно будувати укріплення та заводити зв'язки із Західною Європою.
11. Із сумраків старого Києва : дещо до історії Варягів і Колбягів / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1936. – 6 верес. (чис. 35). – С. 3–4.
12. Із чорних днів селянської неволі... : дещо про долю селянства в Європі на переломі середньовіччя / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1937. – 2 трав. (чис. 16). – С. 7–9.
Про тяжку долю селянства в Європі, перші селянські повстання в Угорщині, Німеччині, Франції.
13. Кавказ палає... : ідея федерації кавказьких народів і боротьба за неї / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1935. – 3 лют. (чис. 5). – С. 6–7.
14. Київ в старинних віках / Микита Думка // Дзвони. – 1931. – Чис. 1. – С. 29–34.
Автор на основі аналізу праць Клавдія Птолемея та інших істориків, західно-європейських епічних пам'яток, реконструює геополітичне становище Києва у II–IV ст. та окреслює роль міст у функціонуванні торговельних шляхів.
15. Копитами степ поритий... : чорні клобуки в староукраїнській історії / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1934. – 9 верес. (чис. 35). – С. 7–8.
Чорні клобуки – це рештки тюркських племен, яких прогнали половці з місць їхнього проживання – чорноморських степів, і тому половці були для них найлютішими ворогами. Чорні клобуки поселились на окраїнах Руської держави і, як дуже добра кіннота, ходили в походи з руськими князями. Чорні клобуки завжди йшли як передня сторожа (головний загін).
16. Кріза ісламу : [стаття] / Микита Думка // Мета. – 1931. – 26 лип. (чис. 20). – С. 1–2.
Зазначено, що модернізм в ісламі означає глибокий розрив з існуючими релігійними поглядами. Всі напрямки більше чи менше відкидають старий закон, який дотепер був підставою всього життя мусульманського світу. Йде боротьба за усунення цілої середньовічної ісламської цивілізації.
17. На вежах Вавилону... : дещо з астрономічного знання народів старовинного Сходу / Микита Думка // Життя і знання. – 1938. – Чис. 2. – С. 43.
18. На розмові з минулим... : Болгарія визнає українську державність / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1932. – 7 серп. (чис. 30). – С. 5–6 ; 14 серп. (чис. 31). – С. 4–5.
Про Берестейський мирний договір (9 лют. 1918 р.) та один з п'яти ратифікованих актів. Оригінал ратифікованого мирного договору України з Болгарією знаходиться в бібліотеці НТШ у м. Львові.
19. Наші прапрадіди : найстарші вістки про Славян / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1931. – 13 верес. (чис. 34). – С. 4–5.

20. Невідома сторінка нашої історії : дещо про Норманів або Варяго-Русів і їх походи / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1935. – 16 черв. (чис. 23). – С. 6–7.
21. Півмісяць над Україною : коли араби їздили по українських степах / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1934. – 4 листоп. (чис. 43). – С. 3–4.
Про арабських купців-письменників, які, подорожуючи по наших землях, зібрали і записали багато цікавої інформації (робили описи слов'ян, їх осель, збирали оповідання про їх царів), якої немає в інших історичних джерелах.
22. Петро Дорошенко і Стенька Разін : до звязків великого гетьмана з відомим отаманом донських козаків / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1935. – 3 берез. (чис. 9). – С. 1–2 ; 10 берез. (чис. 10). – С. 7–8.
23. Поклін землі, пшениці і праці : дещо про старогрецькі хліборобські свята й обряди / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1935. – 11 серп. (чис. 31). – С. 3–4.
24. Початки християнства в Грузії / др. Микита Думка // Мета. – 1931. – 2 серп. (чис. 21). – С. 6–7.
25. Предивний народ – Сери : що знали в старину про Китай? / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1938. – 15 трав. (чис. 18). – С. 8–9.
Зазначено, що у зв'язках з Китаєм мав велике значення шлях Червоним морем та Індійським океаном, що починався в Александрії (в Єгипті).
26. "Преобразование духа народности" : дещо з історії русифікації українських і білоруських земель за царя Миколая I / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1935. – 14 лип. (чис. 27). – С. 1–2.
27. Прометей : (з античної мітології) / др. Микита Думка // Мета. – 1932. – 17 лип. (чис. 27). – С. 2–3.
Прометей представлено як героя, що всією душею співчуває людській нужді і неволі.
28. Сива бувальщина говорить... : чеські війська в княжих міжусобицях в Україні в XII столітті / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1935. – 7 лип. (чис. 26). – С. 1–2.
29. Слідами золотої слави : як приймали українську княгиню на візантійському царському дворі в 957 р.? / оригінальна стаття для "Неділі" дра Никити Думки // Неділя. – 1934. – 7 січ. (чис. 1). – С. 4.
30. Сумерк античного світу : соціальні відносини в римській державі / др. Микита Думка // Мета. – 1931. – 23 серп. (чис. 24) – С. 8 ; 30 серп. (чис. 25). – С. 6 ; 13 верес. (чис. 27). – С. 6–7.
31. Трагедія під Білою Церквою : довкола одного невдалого походу українського війська проти Москалів / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1936. – 19 січ. (чис. 3). – С. 3.
32. У примусовій гостині у братів – Білорусинів : вражіння вчителя / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1932. – 7 січ. (чис. 1). – С. 13.
33. "Ходив до Чеського Лісу..." : війна Володимира Мономаха з Чехами в 1076 р. – Мало відома сторінка з нашої історії / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1935. – 4 серп. (чис. 30). – С. 3–4.
34. Чи знали що в старині про дніпрові пороги / др. Микита Думка // Дзвони. – 1931. – Чис. 4–5. – С. 274–277.
35. Чи Стенька Разін хотів рятувати Україну? : до звязків великого гетьмана з великим отаманом донських козаків / подав др. Микита Думка // Неділя. – 1935. – 17 берез. (чис. 11). – С. 7–8.

36. Чорні клобуки : невідома сторінка нашої історії : що пишуть літописи про Чорних клобуків? / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1934. – 16 верес. (чис. 36). – С. 6.
Зазначено, що чорні клобуки були важливим посередником в перенесенні на Україну елементів своєї тюркської й інших східних культур.
37. "Чума з лопатою ходила..." : страшний опис пошести – чуми в Атенах 430/29 р. пер. Хр. / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1933. – 6 серп. (чис. 30). – С. 5–6.
38. Шовкові шляхи старовини : як Китай починав торгувати / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1931. – 7 черв. (чис. 20). – С. 7 ; 14 черв. (чис. 21). – С. 6–7.
39. Як російський уряд хотів винародовлювати? : пляни і проєкти на "преобразование духа народности" / написав др. Микита Думка // Неділя. – 1935. – 21 лип. (чис. 28). – С. 8.
40. [Рецензія] / Никита Думка // Записки ЧСВВ. – 1935. – Т. 6, ч. 1–2. – С. 409–410. – Рец. на кн.: Papyrusfunde und Papyrusforschung / Karl Preisendanz. – Leipzig : Verlag Karl W. Hiersemann, 1933. – XVI+376 S.
Про те, що папірологія окрема ділянка науки, яка тісно пов'язана з Єгиптом, де найбільше збереглося папірусів.
41. Religija Wiesniaka greckiego / Nikita Dumka // Filomata. – 1934. – № 64. – S. 120–131. – Автора зазначено в змісті.
Про любов і дбайливе ставлення грецького селянина до своєї землі, його релігійність. В старовину в Греції кожне заняття, праця мали своїх богів-опікунів. Селяни відносились до своїх богів, як до добрих помічників, що допомагали їм в праці. Різні божества опікувалися життям старогрецького селянина й всієї природи.
42. Rzymianie na południowo-wschodnich rubieżach Polski / Nikita Dumka // Filomata. – 1935. – № 72. – S. 10–24. – Автора зазначено в змісті.
43. [Рецензія] / написав др. Микита Думка // Дзвони. – 1932. – Чис. 4. – С. 308–311. – Рец. на кн.: Skythien und Bosphorus. Bd. I: Kritische Übersicht der schriftlichen und archäologischen Quellen. Allein berechtigte Übersetzung aus dem Russischen neu bearbeitet für Deutschland und mit neuem Kartenmaterial versehen / M. Rostowzew. – Berlin : Hans Schoetz Verlags, 1931. – XII + 651 S.
44. [Рецензія] / Никита Думка // Записки ЧСВВ. – 1935. – Т. 6, ч. 1–2. – С. 431–432. – Рец. на кн.: Mit Haske und Spaten. Die Erschliessung versunkener Kulturen / C. Leonard Woolley. – Leipzig, 1932. – VIII + 78 S.
Англійський археолог Вуллей в названій праці пояснює, чому ведуться археологічні розкопки і яка їх ціль.

Упоряд.: К. Костишина, Б. Геляс.